



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

19. De Actibus voluntatis, qui eliciti vocantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Porro in venditionibus emptionem non vitiatur, si in nomine tantum erratur: quoniam ut in eadem lege ante citata, In venditionibus, plane habetur, si in nomine dissentiamus, verum de corpore constet, nulla dubitatio est, quin valeat emptio, nihil enim facit error nominis cum de corpore constet. Item si solum erratur in qualitate rei emptæ, emptio consistit, dicitur enim in l. Aliter, ff. De contrahen. emptio. Si aurum quidem fuerit deterius, quam emptor existimaret, emptionem valere. Quapropter in l. Alioqui, ff. de contrahen. emptio. subiungitur: Si ego me virginem emere putarem, cum esse iam mulierem, emptio valebit: quia non est in sexu erratum. Si tamen cum ego mulierem vendidarem, in puerum emere existimasti, quia in sexu error est, nulla emptio. **Animaduertendum est** non semper locum habere, præsertim in foro conscientiarum, id, quod iuris periti docent, nimirum emptionem consistere, si solum erratur in qualitate rei emptæ, quoniam reuera aliquando nulla est emptio, etiam quando solum est error in qualitate, propterea quod aliquando emitur non solum propter substantiam eius, sed etiam propter qualitates, quas habet. emuntur enim res, ut usus habent apud homines: usus autem sæpe pendet ex qualitatibus mercium, ut cerere est in panis, & in serico, & in alijs mercibus. Si obijcias contra proposita, aliquando emptorem esse cœcum vel minus peritum mercium discernendarum, tunc huiusmodi emptores cum non videant, aut non satis probe cognoscant, quod emitur, non videntur in corpus consentire. **Respondeo.** Si error non sit in corpore, eos verè consentire, quia tacita conditione emunt, si in corpore non erratur: & proinde si erratum sit in corpore, nec cœcus, nec minus peritum emptor consentire censetur. **Ex dictis intelligitur,** si ego lapidem preciosum vendidi, quem talem esse ignoravi, nullam esse venditionem, quia erratum est in substantia. Si tamè sciens esse lapidem preciosum, vendidi Titio hosti meo, cui non vendidissem si hostem cum cognouissem, emptio valet: quia huiusmodi error nihil facit ad substantiam emptionis. Si quæras, Quid si non sit consensus in pretio? **Respondeo** ex l. Si decem, ff. locati, ubi habetur. Si decem tibi fundum locauero, tu autem existimas quinque te conducere, nihil agit. Sensus legis est, huiusmodi locationem aut rescindi debere, aut saltem conductorem compellendum esse ad augendam mercedem locati fundi, ita ut iusta sit. In eadem lege subiungitur: Si ego minoris me locare sensero, tu plurius te conducere, utique non plurius erit conductio, quam quanti ego putavi.

Prætereà in matrimonio, quod est quidam contractus inter virum & uxorem, pari ratione est iudicandum. Nam si in persona erratur, matrimonium nõ subsistit, ut si tu cum putares te accipere Catharinam, accepisti Semproniam. Si tamen solum erratur in qualitate personæ, matrimonium constat, ut si duxisti ignobilem vel pauperem, cum tamè existimares esse nobilem vel diuitem. **Obijcies,** Si quis ducat ancillam, quam tamen putauit esse liberam, matrimonium non valet, & tamen solum erratur in qualitate personæ. **Item** si quis accipiat foeminam ineptam ad coeundum, & ad generandum prolem, matrimonium non consistit, & tamen solum est error in qualitate per-

sonæ. **Respondeo,** Huiusmodi matrimonium valere, si solum iuris naturalis ratio haberetur: at vero nulla sunt hæc matrimonia, quia ius humanum constituit eadem non valere. *cap. Ad nostram, de coniugio seruo, cap. Si quis liber, cap. Si quis ingenuus, e. Si femina 29. q. 1. & cap. Laudabilem, ca. consulationi De frigidis, & maleficis.*

Item si quis alteri eleemosynam eroget ad indigentiam subleuandam putans esse pauperem, cum tamen diues sit, donatio non valet, & qui accipit restituere debet eleemosynam acceptam: quoniam licet sic error in qualitate personæ, huiusmodi; tamen qualitas in eleemosyna ad substantiam pertinet, quia eleemosyna datur ad miseriam, & inopiam indigentis subleuandam: ubi verò quis ab omni miseria, & inopia liber est, alius eleemosynam ei præstare, lege & iure non cogitur: sicut si quippiam sit datum, ob causam, ea minime subsecuta, non subsistit donatio. Pari ratione lucrum, quod ex mutuo per usuram accipitur, debet restitui, quia acceptum est tanquam donatum ab eo, qui mutuum accepit. At donatio debet esse simpliciter libera, cui repugnat qualiscunque metus, & qualiscunque vis, præsertim cum ex mutuo lucrum accipi iure non possit. Sed qui promittit usuram, non nisi necessitate compulsus eam pollicetur, & soluit. **Item** qui alteri gratis, & liberaliter alimenta præbet in vitam subsidium, ut habeat vnde viuat, alioqui minime præstiturus, si nosset ipsi alimenta aliunde suppetere, donatio non valet, quia per ignorantiam data sunt alimenta, & proinde donatio eatenus est inuoluntaria. Si roges, Quid si Episcopus conferat Ecclesiasticum beneficium Clerico, quem putauit esse pauperem & sanctum, quia paupertatem, & vitæ sanctitatem huiusmodi Clericus simulauit. **Respondeo,** Si Clericus alioqui idoneus est ad functionem, & munus, quod beneficium requirit, & postulat, beneficii adeptioem valere, quia nõ est erratum in ijs, quæ ad substantiam impetrationis siue adeptiois spectant. si tamen non sit idoneus, adeptio non est rata, & firmata: quia clericus diues sit, & sanctæ simulatæque sanctitatis, sed quia beneficio est indignus: & caret his dotibus, quas beneficium postulat.

Item si hospitalis domus erigatur, & in ea certa quædam alimenta constituta, & relicta sint ad alendos certæ nationis, provinciarum, vel loci pauperes, veluti ad alendos Italos. Hispanus verò vel Gallus alioqui pauper fingens se esse Italum, alatur, ac sustentetur, cogendus est restituere impensas in alimentis factas, quia in huiusmodi alimentis erratum quidem est in qualitate, sed quæ pertinet ad substantiam, quoniam alimenta non sunt relicta nisi ad pauperes Italos sustentandos.

Cap. XIX.

De actibus voluntatis qui eliciti vocantur.

PRIMO queritur, Quisnam actus elicitus voluntatis vocetur. **Respondeo,** Duos esse voluntatis actus, vnum quem Theologi passim appellant elicitem, alterum quem dicunt imperatum. **Elicitus** vocatur, qui fit à voluntate proximè, & per se ipsam, & qui excipitur tanquam in sede

sua in

luta in ipsa voluntate, à qua proximè producitur, veluti sunt hæc, velle, amare sperare, concupiscere, nolle, odisse. Dicitur elicitus, quia in ipsa voluntatis potestate contentum, & latentem quasi foras educimus: res quum primum voluntati præ se ferens boni faciem, & formam obijcitur, eam excitat, mouet, allicit, & flecit, ac veluti impulsu quodam elicit ex ea sui appetitionem: sic ex silice tritu ferri ignita flamma, & corporum conflictu sonus elicitur: actus igitur elicitus voluntatis proximè ex ipsa voluntate paritur & quasi gignitur ex bono. Imperatus verò actus est, qui fit à voluntate ministerio & opera alterius facultatis, quæ eum actum proximè gignit. Quare actus imperatus non excipitur, neque inhæret in voluntate, sed in ea facultate à qua proximè producitur, & trãsit interdum in materiam aliquam externam. Tales actus sunt credere, intelligere, videre, audire, loqui, comedere, deambulare, saltare, canere, verberare, occidere, quotiescunque motu, & imperio voluntatis actantur, aut factitantur.

Secundò quæritur, Quot sint actus eliciti voluntatis. **Respondeo**, Sex esse in vniuersum, nimirum velle, intendere, frui, eligere, consentire & vti: quorum actuum numerum S. Thomas commode inducit, & colligit. **Nam** bonum, quod voluntati solet offerri, duplex est: aut finis, ad quem adspirare contendimus: aut id, quod nos ducit ad finem: quare bonum appeti bifariam contingit. **Primò** bonum, quod est finis, qui propter se appetitur tanquam iucundum vel honestum: secundò bonum, quod est vile ad finem assequendum. Rursus bonum, quod est finis, potest trifariam expeti. **Primò** simpliciter, vt est qui d iucundum, vel honestum, quod per se & propter se voluntati placet, ac liber: & hac ratione velle, qui est actus voluntatis versatur in bono: quod statim atque voluntati obijcitur, eam solet allicere: ita vt id voluntas approbet ac sequatur. **Secundò** modo bonum appetitur propter ipsum, & cuius gratia alia expetuntur, ita vt sit finis & terminus eorum, & habeat rationem finis, quem dixerunt Philosophi, esse id, cuius gratia aliquid fit: & tunc amatur, & appetitur tanquam finis, per aliquid aliud obtinendus. Et hoc est finem intendere, qui est secundus actus voluntatis. **Tertiò** potest appeti, approbari, & amari bonum, prout in eo voluntas conuiescit, vt in vltimo fine obtento, ex quo voluptatem vt fructum delibat, & capit, & hic actus dicitur fructio.

Secundò accipitur bonum, vt est quid vile ad bonum aliud adipiscendum: & circa huiusmodi bonum versantur tres actus voluntatis, eligere, consentire, & vti. **electio** est rei alicuius acceptæ ex rationis consultatione: vt cõducit ad finem propositum cõsequendum. **Consensus**, est actus, quo voluntas ratam & acceptam habet, siue quo approbat sententiam rationis consultatione, & deliberatione conclusam. **Vfus** verò est actus, quo voluntas aliquid adhibet ad aliud assequendum. Nam vti, est quippiam asciscere ad aliquid adipiscendum: quare vsus semper est eius quod ducit ad finem.

Tertiò quæritur, Quomodo ad hos sex actus, quos enumerauimus, ceteri voluntatis actus re-

ducantur, veluti Amor, Delectatio, Spes, Desiderium, Gaudium. **Respondeo**, Hosce omnes actus in sex primis comprehendendi. Nam Amor, aut est beneuolentiæ, aut concupiscentiæ. Vterque est velle quoddam, quoniam Amare nihil aliud est, nisi velle bonum alicui: quod si velimus ei bonum propter ipsum, est amor qui dicitur beneuolentiæ seu amicitia. Si verò causa nostri, vel alterius quempiã amemus, est amor, qui dicitur cupiditatis, siue concupiscentiæ. Desiderium item, in actu intentionis continetur: nam sapè ad id, quod in votis habemus, aspirare, & peruenire conamur, quod est finem intendere. Porro spes est desiderium rei cum fiducia consequenda. Delectatio insuper ad fruitionem reuocatur, quoniam bonum, quod habetur, oblectat. Et quatenus iucunde, & suauiter boni aliquid percipimus, eo læti perfruimur. Præterea Gaudium ad fruitionem redigitur: & cum nihil sit re à Delectatione distinctum, & delectatio sit quædam fructio, sequitur, vt gaudere sit perfrui.

Cap. X X.

De actu voluntatis elicito, qui dicitur velle.

PRIMO quæritur, Quisnam actus sit voluntatis, qui dicitur velle? **Respondeo**, esse actum, qui est veluti primus quidam ad bonum progressus: exit enim voluntas obuiam bono venienti, vt id complectatur, vnde nascitur, vt optet se cum illo coniungere, quantum fieri possit, vt hoc modo fit illi bonum, & bene illi fit. contra nolle est veluti quidam voluntatis à malo recessus: ad primum enim mali conspectum, illud voluntas auersatur, respuit, & defugit, ne se illi applicet, quo fiat ei malum. Sunt igitur duo voluntatis primi actus contrarij, approbatio, & amplexus boni venientis in cognitionem mentis: & reprobatio ac depulsio mali incurrentis in animum, ex his duobus actibus tanquam ex fontibus ceteri veluti riuuli deriuantur.

Secundò quæritur, An velle sit tantum finis. **Respondeo**, finem dupliciter accipi, vno modo vt est bonum, quod voluntas appetit propter ipsum: quale est iucundum, & honestum: nam honesta propter virtutem ipsam expetimus; & iucunda item propter ipsa, eo quòd illa nos placide oblectent. Et hoc modo velle est finis, sic enim volumus sanari, bene habere, vincere, honorari, ditari, beatè viuere. Altero modo accipitur Finis, strictius ac pressius: nempe magis propriè, vt est bonum, quod propter ipsum appetitur, & cuius gratia cetera appetuntur: quo pacto se habet sanitas, & medicina salutaris, quoniam medicinam optamus atque diligimus propter sanitatè: & sanitatem propter ipsam vt iucundam, & vt rem medicinæ munere & præsidio obtinendam. Quando finis hoc modo concupiscitur, tunc est finis propriè, ac proinde intentio est actus quo finis, tanquam finis appetitur, cuius gratia aliquid fit. **Electio** verò est rerum vtilium ad finem: & ideo eligere, intendere & velle distinguuntur: quia finem volumus, aut intendimus, bona verò, quæ sunt vtilia ad finem consequendum, eligimus.

Tertiò

S. Tho. 1.
2. q. 8. c.
seq.

S. Tho. 1.
2. q. 8.
art. 2.